

ԵՐԵ ԼԵՍՐԴ-Ը ՀԱԻ ՉՈՐԾԵՐ

Լեարդը աշ թոքին տակ դրուած խոշոր զեղձ մըն է, որ բազմատեսակ պաշտօններ կը կատարէ մեր մարմինին մէջ իւղի և միսի մարսողութեան կը նպաստէ, արեան ծերացած կարմիր գնդիկները կը փնացնէ և նոր գնդիկներ կը ստեղծէ, շաքար կը չինէ, եւայլն Մակայն, ինչպէս ամէն գործարան, լեարդն ալ կը տկարանայ և կը հրւանդանայ: Շատեր կան, որոնց լեարդը լաւ չի գործեր, բայց չեն գիտեր և իրենց զգացած նեղութիւնը կը վերագրեն ուրիշ պատճառներու: Կ'ըսեն թէ չեն մարսեր, զղային դարձած հն, եւայլն, սակայն չեն խորհիր թէ յաճախ հիւանդ լեարդն է, որ այդ նշաններով կը յայտնէ իր վիճակը:

Ճիշտ է թէ լեարդին հիւանդութիւնները ճանչնալու համար նշաններ կան: Այսպէս, աշ կողմի ցաւը, որ կարելի է յաճախ լեարդին վերագրել, շատ հաստատ չէ: Լեարդին գանուած շրջանին վրայ ցաւը ընդհանրապէս թեթև է, բան չի հասկցուիր: Բայց այն ցաւը, զոր կը պատճառէ լեարդը աւելի հեռուն, աշ ուսին վրայ, չափազանց յատկանշական է: Միւս կողմէ մարսողական գործարաններն ալ կ'ապդուին: Լեզուն ներմակ կ'ըլլայ, կոկորդը՝ չոր, բերանը՝ լեղի, ստամոքսը՝ քացխած, փախելու տրամագիր, ախորժակը քմահաճ, մարսողութիւնը դժուար ու դանդաղ: Ժամանակ մը փորհարութիւն, ժամանակ մըն ալ պնդութիւն: Նոյնպէս սրբանի լոյներակութիւն (Թութք, մայասըլ), Այս հիւանդները շարունակ կը հազան, առանց բան մը ունենալու իրենց թոքերուն մէջ: «Լեարդի հազո՞ն է այդ: Մորթին վրայ գանուած նշանները աւելի յատկանշական են: Դեղին գոյն մը, որ քիչ մը կը մօտենայ հողին, պալար (չիպան), քերուըտուք: Եթէ ենթակային վրայ տեսնէք յատահատութեան, մելամաղձառութեան նշան մը, խոր յոգնութեան արտայայտութիւն մը, կը հատատառուի որ լեարդը հիւանդ է: Ատոնց վրայ կ'աւելնայ անքնութիւնը և զիսու ցաւերը: Կարելի է, իրբեւ կանոն, ըսել թէ, բոլոր անոնք որ յանկարծ կ'արթնան գիշերը, ժամը շին ատենները, կը տառապին լեարդէ, իսկ անոնք որ կ'արթնան գիշերը, ժամը 4ին, կը տառապին երիկամներէ:

Բայց պէտք է գիտնալ, որ այս նշանները միասնաբար չեն երեւիր, նոյնիսկ երբեմն թեթեւ կ'անցնին: Բժիշկը միայն կրնայ ճշգել թէ այս կամ այն նշանը ի՞նչ կ'արտայայտէ: Կը բաւէ որ, երբ այսպիսի նշաններ զգաք, դիմէք բժիշկին: Լեարդի հիւանդութիւնը չի մեռցներ, ենթական կրնայ հասնիլ իր ծերութեան, պայմանաւ որ մասնաւոր սննդառութեան եղանակի մը հետեւի: Անունդի փոքրիկ փոփոխութիւն մը սաստիկ տառապանքներ կը պատճառէ:

Ով որ կը տառապի լեարդէն, ստիպուած է առանձնապէս բան-ջարեղէն ուտել: Անմիջապէս ըսենք, որ լեարդի հիւանդութիւնը կը ծագի հակառաղջապահական պայմաններէ և չափազանց առառ աննդառութեան սովորութիւններէ, ինչպէս նաև ... ժառանգականութենէ: Մանուկներ կան, որ կը տառապին լեարդի հիւանդութենէ, որովհետեւ ծնած են լեարդի հիւանդութեան ենթակայ ծնողքներէ: Այնպէս որ մանուկներն ալ ստիպուած են հետեւելու բանջարակերութեան, երբ հիւանդ է իրենց լեարդը:

ԲԺ. Պ. ՔՕԼՈՒԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒԻՆ ԲԱԺԻՆԸ

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(«»)

Մահերու անհամեմատօրէն մեծագոյն մասը կը պատահի կեանքի առաջին շրջանին՝ մանկութեան տարիներուն եւ այդ տարիքին, պարզ է որ երախան չի կրնար, մեծ հիւանդի մը պէս, յայտնել իր վիճակը շուրջիններուն և ո՞չ ալ զինքը դարմանող բժիշկին երախաններու հիւանդութիւնները մասնաւոր գլուխ մը կը գրաւեն բժշկութեան մէջ: Այս տողերուն մէջ ըսուածները սակայն մայրերու համար են և ո՞չ այնքան բժիշկներուն: Մայրերը պէտք ունին, արդարեւ, քիչ մը լուսաբանուիլ մանկական կեանքի մասին, որպէսզի երախային ամէն մէկ ճիշը ակուայ հանելու չվերապրեն, ինչպէս շարունակ կ'ըսեն:

Առողջ երախայ մը բացի կաթի ժումերէն, ամբողջ օրը պէտք է քնանարի Մանուկ մը սովորաբար անկարող է գլուխը բարձէն վեր առնել երկրորդ կամ երրորդ ամիսէն առաջ: Եւ կարող չէ ուզիդ նստիլ հինգերորդ ամիսէն կանուխ: Տասներորդ ամիսին սովորաբար կը սկսի քալել: աւելի ուշ ստքի ելլելը, սակայն, հիւանդութեան նշան չէ երբեք: Ընդհակառակին, անփորձ ու աճապարող մայրեր, իրենց երախան կանուխ ստքի հանել փորձելով, յաճախ ալ ծուռ սրունքներու պատճառ կ'ըլլան:

Երախայ մը մօրը կաթը ուտելու է կանոնաւոր միջոցներով և ժումերով, ճիշտ ինչպէս չափահասները կ'ընեն, ժումերուն թիւը հարկաւ աւելի շատ, քան մեծերունը: Երախան մէջ ընդ մէջ ստանալու է նաև ջուր: Կաթէն կարելու օրինակուն ժամանակն է տաօնէն մինչև տաօնըչորս ամիսը, եթէ ուրիշ կերպ շարժելու բժշկական մասնաւոր ու հարկեցուցիչ պատճառ մը գոյութիւն չունի: Որքան կարելի է, ամառուան սկիզբները կաթէ կարելու չէ երախան, քան-